

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТА
ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИЗ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТА
ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

**Збірник тез доповідей
I Науково-практичної конференції
з міжнародною участю**

20-21 ЖОВТНЯ 2022 РОКУ

Львів 2022

«Соціально-психологічні та гуманітарні виміри безпеки життєдіяльності»: збірник тез доповідей I Науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Львів, 20-21 жовтня 2022 року. Львів: ЛДУБЖД, 2022. 404 с.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Василь КАРАБИН, доктор технічних наук, доцент

Ірина БАБІЙ, кандидат педагогічних наук

Лідія ВЕРБИЦЬКА, кандидат філологічних наук

Тетяна КОНІВЦЬКА, кандидат педагогічних наук

Галина ХЛИПАВКА, кандидат педагогічних наук

Збірник укладено за тезами доповідей I Науково-практичної конференції з міжнародною участю «Соціально-психологічні та гуманітарні виміри безпеки життєдіяльності» 20-21 жовтня 2022 року.

Матеріали друкуються українською, польською та англійською мовами.

Збірник містить матеріали таких тематичних секцій:

- ✓ Секція 1. Особистість в екстремальних умовах: психолого-педагогічні аспекти.
- ✓ Секція 2. Мовні моделі світу у термінологічному, перекладознавчому та прикладному вимірі.
- ✓ Секція 3. Прикладні аспекти соціальної роботи: сучасні тенденції, виклики та перспективи.
- ✓ Секція 4. Актуальні проблеми підготовки фахівців закладів вищої освіти в умовах кризового суспільства.

За точність наведених фактів, самостійність наукового аналізу та нормативність стилістики викладу, а також за використання відомостей, що не рекомендовані до відкритої публікації, відповідають автори матеріалів та їхні керівники.

СЕКЦІЯ 3

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Григорій ВАСЯНОВИЧ

ДУХОВНІ ТА ОСВІТНЬО-НАУКОВІ ПРИНЦИПИ

ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ196

Зоряна ГОНТАР, Михайло НАГІРНЯК

**ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ГРОМАД В УКРАЇНІ
2022 РОКУ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ГЛОБАЛЬНОГО ТА ЛОКАЛЬНОГО
ПОГЛЯДІВ199**

Зоряна ГОНТАР, Лілія БАЛАШ

**ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ
ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ
2022 РОКУ202**

Любов ДУСЬКО

**ПРОБЛЕМИ Й ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
У ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ204**

Леоніла ЖУКОВА

**ПЕРСПЕКТИВИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА В
ПРОЦЕСІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ207**

Андрій КАРШЕНЬ, Олег ГАЛУШКА, Олена СТАДНІЧУК

СОЦІАЛЬНА РОБОТА НА СЛУЖБІ ЗБРОЙНИХ СИЛ211

Емілія КОСТИШИН, Юлія ШЕВЦІВ

**ПРАКТИКА ОДИНОКОГО МАТЕРИНСТВА В
СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ215**

Емілія КОСТИШИН, Андрій ЦЮПРИК

**ДО ПИТАННЯ ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОЇ
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ219**

інноваційних моделей надання військово-соціальних послуг (головно психосоціальної та психіатричної допомоги) у співробітництві з країнами НАТО, дозволить нарешті усвідомити те, що соціальні працівники та офіцери потрібні Збройним Силам України сьогодні як ніколи.

Література:

1. Tanielian, T., Jaycox, L.H. *Invisible wounds of war: Psychological and cognitive injuries, their consequences, and services to assist recovery*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, MG-720-CCF. 2008. 499 p.

2. Brand M.W., Weiss E.L. Social Workers in Combat: Application of Advanced. Practice Competencies in Military Social Work and Implications for Social Work Education. *Journal of Social Work Education*. 51. 2015. P. 153–168. doi: 10.1080/10437797.2015.979094

3. Беспалько А., Шумейко А. Основи військово-соціальної роботи у Збройних Силах України та арміях провідних країн світу. *СОЦІАЛЬНА РОБОТА*. 1(5). 2019. С. 6-10. doi: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2019/5-1/1>

4. Гусак Н. Є., Нескородяна О. П. Військові соціальні працівники в Сполучених Штатах Америки. *НАУКОВІ ЗАПИСКИ НАУКМА*. Том 188. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. 2016.С.61-65.

ПРАКТИКА ОДИНОКОГО МАТЕРИНСТВА В СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ

канд. іст. наук, доцент Емілія КОСТИШИН, Юлія ШЕВЦІВ
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

У сучасному світі, що прагне соціальної, національної й тендерної рівності, проблема матерів-одиначок є залишається нагальною. Економічні, демографічні та соціокультурні зміни визначили характер материнських практик у сучасних суспільствах. Спостерігається пріоритет цивільних (неzareєстрованих) шлюбів перед офіційними, що веде до формування нових сімейних структур загалом і материнських сімей зокрема. Материнство наповнилося

новим змістом, суттєво змінився характер материнської поведінки. На сьогоднішній день у нашому соціумі материнство дещо переживає кризу, відбувається його знецінення внаслідок прагнення жінок успішно будувати професійну діяльність, досягати кар'єрних успіхів, тому й реалізація себе у ролі матері відсувається на другий план.

Феномен самотнього материнства мало вивчений і недостатньо представлений у науковому дискурсі. Вперше термін «одинокка мати» з'явився в Указі Президії ВР СРСР 1944 р. Пізніше, у Положенні «Про порядок призначення і виплати допомоги вагітним жінкам, багатодітним і самотнім матерям» від 13.08.70 р. Так, у п. 8 цього Положення визначалося, що самотня мати – це жінка, що не перебуває у шлюбі і має дітей, у свідоцтві про народження яких запис про батька дитини відсутній або зроблений у встановленому порядку за вказівкою матері. Таким чином, до категорії самотніх матерів не відносяться жінки, що розірвали шлюб з батьком дитини (розлучені жінки)». У сучасному українському чинному законодавстві визначення поняття «одинокка матір» застосовується лише для надання пільг і гарантій, встановлених трудовим законодавством щодо відпусток. Основними критеріями для отримання соціальної допомоги на дітей самотнім матерям є: склад сім'ї, рівень її доходів (не достатній життєвий рівень), вік дітей. Законодавче визначення самотньої матері надано в п. 5 ч. 13 ст. 10 Закону України «Про відпустки»: це мати, яка виховує дитину без батька [2].

Жінка може набути юридичного статусу самотньої матері, що надає право на соціальну допомогу та користування пільгами: 1) якщо під час реєстрації народження дитини вона не перебуває в зареєстрованому шлюбі; 2) у разі смерті батька дитини, 3) у разі позбавлення батька дитини батьківських прав [4].

Згідно чинного законодавства, розлучені жінки до категорії «одинокка мати» не належать, попри те, що рівень розлучення підвищується з кожним роком і сприяє появі сімей самотніх матерів. Так, на 100 шлюбів припадає 51 розлучення. За даними дослідження, на 295 тисяч укладених шлюбів в Україні припадає 130,7 тисячі розлучень. Тобто розлучаються 44,3 % подружніх пар. А якщо взяти до уваги цивільні шлюби, які також розпадаються, то рівень розлучень в Україні, за даними фахівців, сягає 61 %. Тобто,

розпадається більш як половина пар. Це найвищий показник у Європі, за даними Євростату [3].

Важливою причиною формування сімей одиноких матерів є позашлюбні народження. На тлі зниження загального коефіцієнта народжуваності відбувається зростання частки дітей, народжених поза шлюбом. Кожна 5-та дитина народжується поза шлюбом своїх батьків.

Проаналізувавши сучасну соціолого-психологічну доктрину, можливо навести наступні причини виникнення збільшення кількості одиноких матерів за останні десятиліття:

- 1) зміна моральних норм в області взаємовідносин статей;
- 2) поширення дошлюбних зв'язків;
- 3) зміна традиційних сімейних ролей чоловіків і жінок;
- 4) неготовність молоді до вступу в шлюб;
- 5) завищені вимоги по відношенню до шлюбного партнера;
- 6) поширення шкідливих звичок (алкоголізм, наркоманія, ігроманія та ін.);
- 7) негаразди матеріально-побутового, соціально-економічного характеру, що дестабілізують сімейні відносини.

На нашу думку, держава відіграла величезну роль в емансипації жінок, а згодом і розвитку такої варіативної моделі сім'ї як «самотнє материнство». Лояльне ставлення до сучасних одиноких матерів так само впливає на появу феномена самотнього материнства. Оскільки самотнє материнство вже не стає чимось новим, а з кожним роком кількість матерів-одиначок збільшується, можна припустити, що суспільство стало толерантним до них.

Відсутність концептуального підходу до побудови системи соціального захисту окремих категорій сімей в Україні, як окремого чинника, стимулювала появу так званих «тіньових сімей», збільшення щорічних бюджетних витрат, що в сучасних умовах є неприпустимим. Тільки з 1 липня 2020 р. допомога на дітей одиноким матерям призначається за новими умовами. І динаміка кількості одиноких матерів, які отримують допомогу, дуже показова. За даними Національної соціальної сервісної служби України при Міністерстві соцполітики, кількість одиноких матерів, які отримують

допомогу від держави, порівняно з 2016 роком зменшилася майже у два рази (Рис. 1).

Рис. 1. Динаміка кількості одиноких матерів (2016–2021 рр.)

В Україні на початок 2021 року майже 120 тисяч сімей виховували дітей без другого партнера й отримували виплати від держави. Право на таку допомогу мають не всі, і фактично одиноких матерів та батьків у 10 разів більше – близько мільйона. Це майже кожна п'ята сім'я з дітьми, а у 96% випадків мова йде саме про самотніх мам [1].

В сучасному суспільстві інститут сім'ї зазнає суттєвих змін, які собою являють ряд проблем, в тому числі феномен одинокого материнства. Низький рівень життя, зростання кількості розлучення, еміграції, міграції, війна – це саме ті чинники, які виступають каталізатором поширення практики одинокого материнства і загалом сприяє тому, що інститут сім'ї себе вичерпує. Він приймає нові форми, шлюб у своєму класичному стані стає рідкістю. Отже, соціальний феномен одинокого материнства стає своєрідним індикатором добробуту всього суспільства, тому зростання кількості одиноких матерів в Україні породжує такі проблеми, як виховання дітей в неповних сім'ях, відсутність правильної моделі шлюбних відносин та можливість формування культури почуттів, характерних для взаємин між подружжям.

Література:

1. Дутчак Оксана, Ткалич Альона. Одинокі матері в Україні. Бідність, порушення прав та потенціал до протесту. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://commons.com.ua/ru/odinoki-materi-v-ukrayini-bidnist-porushennya-prav-ta-potencial-do-protestu/>.
2. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996. № 504/96-ВР [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/>.
3. Україна – на першому місці в Європі за кількістю розлучень. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://expres.ua/main/2015/08/23/148726-ukrayina-pershomu>.
4. «Яку жінку вважають «одинокую матір'ю» та які документи повинна подати одинока матір для отримання відпустки на дітей, HRZone Україна, 28 квітня 2013. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://hrzoneukraine.blogspot.com/2013/04/blog-post_28.html#more.

ДО ПИТАННЯ ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

канд. іст. наук, доцент Емілія КОСТИШИН,

д-р. пед.наук, доцент Андрій ЦЮПРИК

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Соціальна робота з військовослужбовцями, ветеранами та членами їхніх сімей стає все більш актуальною сьогодні в Україні. Результати досліджень американських вчених (Munson С.; Laby С.) демонструють, що в багатьох військових з перших днів перебування в гарячих точках спостерігаються ознаки стресу, дехто з них починає зловживати алкоголем та наркотиками. Особливу увагу звертають на труднощі, що виникають у жінок, які перебувають на військовій службі, виникають певні труднощі і в родині, яка має навчитися жити певний час без одного зі своїх членів або пережити його втрату. Із метою запобігання таким проблемам та своєчасного реагування на них втручання фахівців має відбуватися вже з перших днів перебування військовослужбовця в нових для нього умовах,